

Jarosław Talarowski

Zamówienia publiczne w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa. Zarys wybranych regulacji obowiązujących w polskim systemie prawnym

Realizacja zadań z zakresu obronności i bezpieczeństwa, zarówno państwa jak i jego obywateli, wymaga od podmiotów, na których ciąży ten konstytucyjny i ustawowy obowiązek, wykonywania wszelkich, niezbędnych czynności zapewniających skuteczne wywiązywanie się z postawionych celów. Elementem koniecznym, gwarantującym efektywne działanie, jest obok czynnika personalnego, tj. odpowiednio wykształconych i zmotywowanych ludzi, czynnik przedmiotowy, tj. odpowiednie zabezpieczenie logistyczne we wszelkiego rodzaju niezbędne dobra i usługi. Czynnikiem najważniejszym pozostaje jednak pieniądź, który pozwala połączyć pozostałe elementy w sprawnie funkcjonującą całość.

Realizacja zadań z zakresu obronności i bezpieczeństwa spoczywa na podmiotach, których finansowe możliwości determinują środki wspólne dla całej społeczności, określane mianem środków publicznych, a których zarówno wielkość jak i przeznaczenie podlegają ciągłym wahaniom i podyktowanych pozamerytorycznymi względami zmianom finansowych priorytetów.

W polskim systemie prawnym nabywanie dóbr i usług przez podmioty publiczne ze środków publicznych, bez względu na cel, na który są wydatkowane, podlega szczególnym uregulowaniom prawnym. Regulacje te, z jednej strony determinują określony tryb dokonywanych czynności i rodzaj procedur, którym należy się poddać, aby osiągnąć zamierzony rezultat, z drugiej zaś pozwalają na wgląd w proces wydatkowania środków i jego kontrolę.

System mierza zatem do urzeczywistnienia założeń gwarantujących jawność i przejrzystość procesów finansowych, które przy zachowaniu konkurencyjności zapewnią efektywne i gospodarne wydatkowania środków publicznych. Zasady te doznać muszą jednak pewnych ograniczeń w sytuacji, gdy środki te wydatkowane są na tak specyficzny rodzaj działalności publicznej, jakim jest obrona i bezpieczeństwo. Charakter, zakres i cel tego typu aktywności państwa wymaga zachowań, które gwarantują ochronę dobra najwyższego, jakim dla każdego kraju jest niepodległość, integralność terytorialna i bezpieczeństwo obywateli. Nie oznacza to jednak, że funkcje te sprawowane są w próżni prawnej, bez jakiegokolwiek kontroli i narzuconych granic swobody postępowania.

W chwili obecnej w Polsce finansowanie zadań z zakresu obronności i bezpieczeństwa, realizowanych poprzez nabywanie różnego rodzaju dóbr i usług, w znacznym stopniu odbywa się w oparciu o przepisy ustawy z 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (*uPzp*).¹⁾ Ustawodawca, uwzględniając zarówno cel, dla którego wprowadza ww. przepisy, jak i obowiązki wynikające z członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej oraz ratyfikowanych umów międzynarodowych, przyjął założenie, iż zawieranie odpłatnych umów, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty

¹⁾ Tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 oraz z 2008 r. Nr 171, poz. 1058 i Nr 220, poz. 1420.

budowlane, możliwe jest w oparciu o obowiązujące przepisy z zachowaniem uczciwej konkurencji, równego traktowania wykonawców w sposób bezstronny, obiektywny ze szczególnym uwzględnieniem jawności postępowania. Ustawa promuje taki rodzaj postępowania, które zapewnia szeroki dostęp do informacji o przedmiocie zamówienia, wysokości wydatkowanych środków, ilości i właściwościach wykonawców ubiegających się o udzielenie zamówienia publicznego a przede wszystkim dostęp do szeregu informacji o potrzebach, zadaniach i przyszłych celach samego zamawiającego. Działalność publiczna w sferze obronności i bezpieczeństwa doznaje tu więc pewnych ograniczeń i wymusza wprowadzenie specyficznych wyłączeń przedmiotowych. Przedstawiony w niniejszym wystąpieniu zarys regulacji obowiązujących w polskim systemie prawnym odnosić się będzie wyłącznie do przesłanek umożliwiających wyłączenie stosowania przepisów uPzp z uwagi na fakt, iż zasady i tryb udzielania zamówień publicznych, środki ochrony prawnej, kontrola udzielania zamówień publicznych oraz organy właściwe w sprawach uregulowanych w uPzp są uregulowaniami powszechnymi i szeroko komentowanymi. „Wyjątki od zasady” pozostają natomiast, z uwagi na sporadyczne ich zastosowanie i specyficzną materię wyłączeń, na „bocznym torze” dyskusji w temacie zamówień publicznych. Wystąpienie to odnosi się głównie do wyłączeń z zakresu bezpieczeństwa, gdyż sprawy obronności, z uwagi na członkostwo Polski zarówno w Unii Europejskiej, jak i NATO wymagają szerszej i osobnej analizy.

Zamówienia publiczne w dziedzinie bezpieczeństwa

Wyłączenie obowiązku stosowania jawnych, precyzyjnie regulujących każdy aspekt procesu udzielania zamówienia przepisów ogranicza się do konkretnych przypadków przy zaistnieniu odpowiednich przesłanek i wymaga szczegółowego uzasadnienia. Ustawa w odniesieniu do spraw związanych z bezpieczeństwem wskazuje tego typu przypadki w art. 4 ust 5, który jako podstawę wyłączenia stosowania przepisów ustawy wymienia:

- udzielanie zamówienia objętego tajemnicą państwową,
- istotny interes bezpieczeństwa państwa,
- udzielanie zamówienia objętego tajemnicą służbową jeżeli wymaga tego istotny interes publiczny lub istotny interes państwa.

Udzielenie zamówienia objętego tajemnicą państwową

Ustawa Prawo zamówień publicznych dokonując w zakresie swej regulacji wdrożenia postanowień dyrektyw Wspólnot Europejskich: 2004/18/WE oraz 2004/17/WE,²⁾ przyjęła wyrażoną w nich zasadę, iż jej przepisy nie mają zastosowania do zamówień publicznych określonych przez Państwo Członkowskie, w tym przypadku Polskę, jako zamówienia „tajne”. Nadanie zamówieniu publicznemu tajnego charakteru związane

²⁾ Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi (Dz. Urz. UE L 134 z 30.04.2004, s. 114; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 7, s. 132, z późn. zm.) oraz dyrektywa 2004/17/04 Parlamentu Europejskiego i Rady z 31 marca 2004 r. z 31 marca 2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz. Urz. UE L 134 z 30.04.2004, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 7, str. 19, z późn. zm.).

jest z pojawieniem się elementu determinującego taką konieczność. Elementem tym, zgodnie z przyjętymi w Polsce rozwiązaniami, jest zakres i rodzaj informacji związanych z zamówieniem publicznym. Informacja taka, niezależnie od formy i sposobu jej wyrażenia, jeśli zachodzą określone przez ustawodawcę przesłanki, podlega ochronie. Zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami ustawy z 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych³⁾ za informację stanowiącą tajemnicę państwową uznajemy informację niejawną określoną w wykazie rodzajów informacji, stanowiącym załącznik nr 1 do ww. ustawy, której nieuprawnione ujawnienie może spowodować istotne zagrożenie dla podstawowych interesów Rzeczypospolitej Polskiej dotyczących porządku publicznego, obronności, bezpieczeństwa, stosunków międzynarodowych lub gospodarczych państwa. Mimo, iż dyrektywy 2004/18/WE oraz 2004/17/WE wprowadzają możliwość wyłączenia konieczności zastosowania ich przepisów do zamówień publicznych określonych jako „tajne”, należy uznać, że wyłączenia te zostały zrealizowane na gruncie prawa polskiego. Przyjęta w Polsce dychotomiczna klasyfikacja informacji stanowiących tajemnicę państwową na informacje „ściśle tajne” oraz „tajne” wskazuje jedynie na wagę poszczególnych elementów oraz stopień zagrożeń związanych z ich nieuprawnionym ujawnieniem i nie zmienia faktu, iż informacja taka nadal pozostaje „tajna” w znaczeniu nadanym przez dyrektywy.

Istotny interes bezpieczeństwa państwa

Kolejna przesłanka, umożliwiająca wyłączenie obowiązku stosowania przepisów uPzp, jest przesłanką o najmniej precyzyjnie określonym zakresie znaczeniowym. Udzielenie zamówienia publicznego, które związane jest z istotnym interesem bezpieczeństwa państwa, wymaga od podmiotu chcącego dokonać wyłączenia stosowania przepisów uPzp wskazania, co jest interesem bezpieczeństwa państwa i na ile moc znaczeniowa tego interesu uzasadnia potrzebę wyłączenia (stopień istotności). Udzielane zamówienie zagrażać ma, przy zachowaniu zasady jawności i powszechności dostępu, interesowi bezpieczeństwa państwa i nie wydaje się zasadne rozszerzanie tego wyłączenia na inne, mimo iż równie ważne interesy państwa.⁴⁾

Udzielenie zamówienia objętego tajemnicą służbową, jeżeli wymaga tego istotny interes publiczny lub istotny interes państwa.

Przesłanka ta pojawiła się wraz z nowelizacją uPzp z 13 kwietnia 2007 r. i w odniesieniu do regulacji zawartych w dyrektywach 2004/18/WE i 2004/17/WE poszerzyła katalog możliwości dokonania wyłączeń stosowania przepisów uPzp. Dyrektywy odnoszą się bowiem do zamówień publicznych określanych jako „tajne” i nie wprowadzają dodatkowego podziału ze względu na charakter poufności informacji związanych z zamówieniami. Polski ustawodawca umożliwił dokonanie wyłączenia z uwagi na fakt, iż udzielane zamówienie objęte jest tajemnicą służbową jeżeli wymaga tego istotny interes publiczny lub istotny interes państwa.

Tajemnicą służbową, w rozumieniu ustawy o ochronie informacji niejawnych, jest informacja niejawna niebędąca tajemnicą państwową, uzyskana w związku z czynno-

³⁾ Tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. nr 196, poz. 1631, z późn. zm.

⁴⁾ Por. Prawo zamówień publicznych. Komentarz pod red. T. Czajkowskiego, Warszawa 2007, s. 61.

ściami służbowymi albo wykonywaniem prac zleconych, której nieuprawnione ujawnienie mogłoby narazić na szkodę interes państwa, interes publiczny lub prawnie chroniony interes obywateli albo jednostki organizacyjnej. Podstawą dokonania wyłączenia jest potrzeba ochrony, tak jak w opisanym wyżej przypadku, określonego pola działalności pozostającego w obszarze zainteresowania państwa. Jednak, w przeciwieństwie do wyłączenia w oparciu o istotny interes bezpieczeństwa państwa, w tym przypadku rozpatrujemy i oceniamy inne, istotne, ale niezwiązane z bezpieczeństwem, potrzeby państwa oraz potrzeby społeczności, tj. potrzeby konkretnych obywateli lub całych grup społecznych. Mamy tu więc do czynienia z interesem innym niż podstawowy interes państwa – bezpieczeństwo, tym samym uzasadnieniem wyłączenia musi być o wiele bardziej szczegółowo i precyzyjnie określone, realnie zagrożone dobro państwa lub obywateli.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż zgodnie ze wskazaniem ETS, wszelkie wyłączenia stosowania zasad ogólnych ustanowionych przez Traktat w zakresie zamówień publicznych należy interpretować w sposób ścisły.⁵⁾

Możliwość odstąpienia od obowiązku stosowania przepisów uPzp nie wyłącza jednak konieczności realizacji obowiązków nałożonych na podmioty publiczne wykonujące zadania w zakresie bezpieczeństwa, przez inne akty prawne. I tak, wydatkowanie środków publicznych winno odbywać się w sposób jawny i przejrzysty, o ile pochodzenie lub przeznaczenie tych środków nie zostało uznane za informację niejawną na podstawie odrębnych przepisów lub nie wynika to z umów międzynarodowych.⁶⁾ Wartym rozważenia staje się więc zasadność ograniczenia zastosowania zasad jawności i przejrzystości finansowania w odniesieniu do zamówień dotyczących istotnego interesu państwa. Ponadto wydatkowanie środków publicznych podlega ocenie przez pryzmat odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, a odpowiedzialności tej, zgodnie z zapisami ustawy z 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych⁷⁾ podlegają podmioty wskazane w art. 4 ww. ustawy, bez wskazania celu, na jaki wydatkowano środki publiczne i jakie towarzyszyły temu rygory prawne. Z uwagi na specyficzny charakter tych regulacji jak i obszerną materię tego zagadnienia zrozumiałym jest, iż prezentacja tego tematu wymaga odrębnej analizy.

Jak już wspomniałem wyżej, wyłączenie stosowania przepisów uPzp nie pozostawia jednak podmiotom publicznym pełnej swobody działania i uznaniowego realizowania powierzonych zadań. Podmioty te, zobowiązane są do działania na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów prawa i wyłączenie stosowania przepisów rangi ustawowej oznacza konieczność zastosowania regulacji wewnętrznych, które choć nie posiadają przymiotu powszechności obowiązywania to spełniają powierzoną rolę. Zapewniają też, mimo częstego braku możliwości zastosowania zasady jawności, takie rozwiązania w toku wydatkowania środków publicznych w procesie udzielania zamówienia publicznego, które można poddać kontroli i ocenie. Jako przykład można tu podać rozwiązania obowiązujące w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a powstałe w oparciu o akty wewnętrzne wydawane przez Szefa ABW oraz rozwiązania obowiązujące w strukturach Ministerstwa Obrony Narodowej, funkcjonujące w oparciu o regulacje wydane przez Ministra Obrony Narodowej, tj. regulacje wprowadzone

⁵⁾ Por. orzeczenia ETS: C-328/92 z 03.05.1994 r. oraz C-324/93 (*Diamorfina*) z 28.03.1995 r.

⁶⁾ Por. m. in. art. 12 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych Dz. U. nr 249, poz. 2104, z późn. zm.

⁷⁾ Dz. U. nr 14, poz. 114, z późn. zm.

na mocy art. 19 ust. 3 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu⁸⁾ i decyzję Ministra Obrony Narodowej w sprawie zasad i trybu zawierania w resorcie obrony narodowej umów, których przedmiotem jest uzbrojenie lub sprzęt wojskowy.⁹⁾

Zamówienia publiczne w zakresie obronności

Zgodnie z danymi przedstawionymi w komunikacie wyjaśniającym przez Komisję WE¹⁰⁾ zamówienia w dziedzinie obronności stanowią znaczną część zamówień publicznych Unii Europejskiej i wynoszą około 80 mld euro (gdzie połączone budżety obronne państw członkowskich wynoszą około 170 mld euro). Zdaniem Komisji, podzielenie tych wydatków pomiędzy poszczególne kraje członkowskie i dokonywanie w ich ramach różnych, właściwych dla każdego z państw członkowskich ram regulacyjnych, stanowi główną przeszkodę dla wewnątrz europejskiej współpracy i konkurencji.¹¹⁾

Efektom prac mających na celu zniesienie stworzonych ograniczeń i zwiększenie przejrzystości i otwartości rynków obronnych było opracowanie i opublikowanie zielonej księgi w sprawie zamówień publicznych w dziedzinie obronności.¹²⁾ Potwierdzono w niej konieczność dokonania zmian poprzez wprowadzenie takich regulacji, które w sposób precyzyjny określą zasady udzielania zamówień publicznych w ramach wspólnego rynku obronnego i usuną wszelkie wątpliwości interpretacyjne związane ze stosowaniem obowiązujących już przepisów.

Głównym źródłem pojawiających się wątpliwości i rozbieżności interpretacyjnych są postanowienia samego Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz dyrektywy 2004/18/WE. Chodzi tu w największym stopniu o postanowienia zawarte w art. 296 TWE. Traktat gwarantuje każdemu państwu członkowskiemu prawo do ochrony informacji, których ujawnienie uznają one za sprzeczne z podstawowymi interesami ich bezpieczeństwa oraz gwarantuje prawo do podejmowania środków, które uważają one za konieczne w celu ochrony podstawowych interesów ich bezpieczeństwa, a które odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojennymi. Warunkiem jednak skorzystania z tego typu rozwiązań jest zapewnienie, iż podejmowane działania nie wpłyną negatywnie na warunki konkurencji na wspólnym rynku w odniesieniu do produktów, które nie są przeznaczone wyłącznie do celów wojskowych. W tym miejscu należy zasygnalizować występowanie problemów interpretacyjnych związanych z produktami *dual-use*, których nabywanie odbywa się w oparciu o art. 296 TWE.

Polski ustawodawca, implementując postanowienia TWE, dokonał w art. 4 pkt 3 lit. f ustawy wyłączenia obowiązku stosowania przepisów uPzp w odniesieniu do dostaw i usług, do których stosuje się art. 296 TWE. W tym miejscu należy wskazać, iż treść tego zapisu może budzić pewne wątpliwości interpretacyjne, dotyczy on bowiem wyłącznie dostaw i usług do których stosuje się art. 296 TWE. Nie pojawia się tu trzeci element stanowiący podstawę definicji „zamówienia publicznego” w rozumieniu dy-

⁸⁾ Dz. U. nr 74, poz. 676, z późn. zm.

⁹⁾ Dostęp do ww. materiałów możliwy jest po uzyskaniu zgody właściwych organów.

¹⁰⁾ COM(2006) 779 z 7 grudnia 2006 r. s. 2.

¹¹⁾ Ibidem.

¹²⁾ COM(2004) 608 z 23 września 2004 r.

rektyw 2004/18/WE i 2004/17/WE¹³⁾ czyli „roboty budowlane”. „Wywieść z tego można, iż przepisy uPzp nie będą miały zastosowania do zamówień publicznych, których przedmiot związany jest z produkcją lub handlem bronią, amunicją lub materiałami wojennymi, które jednocześnie nie przystają do specyfiki zamówień publicznych z uwagi na ściśle powiązanie z bezpieczeństwem państwa”.¹⁴⁾

Traktat gwarantując możliwość skorzystania z wyjątków od zasad sformułowanych m.in. w art. 28, 43, 49 TWE dał jednocześnie możliwość szerokiej interpretacji jego treści.¹⁵⁾ Zrodziło to konieczność określenia precyzyjnych zasad dokonywania wyłączeń, co uczyniła Komisja we wspomnianym wyżej komunikacie wyjaśniającym. Komunikat ten wraz z komunikatem Komisji z 5 grudnia 2007 r. w sprawie strategii na rzecz silniejszego i bardziej konkurencyjnego europejskiego przemysłu obronnego¹⁶⁾ stał się elementem determinującym wprowadzenie nowych, powszechnie obowiązujących w państwach członkowskich rozwiązań.

Po przeprowadzeniu szeregu uzgodnień i prac, 14 stycznia 2009 r. w celu „stworzenie europejskiego rynku wyposażenia obronnego” Parlament Europejski przyjął stanowisko w celu przyjęcia dyrektywy 2009/.../WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na prace, dostawy i usługi *przez instytucje lub podmioty zamawiające* w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa P6_TCI-COD(2007)0280. Stwierdzono w nim, iż „powstanie europejskiego rynku wyposażenia obronnego musi być poprzedzone ustanowieniem odpowiednich ram legislacyjnych. W dziedzinie zamówień wymaga to koordynacji procedur udzielania zamówień umożliwiającej spełnienie wymogów bezpieczeństwa państw członkowskich i obowiązków wynikających z traktatu”. Przyjęte rozwiązania mają na celu „odzwierciedlać globalne podejście Unii Europejskiej do spraw bezpieczeństwa, które stanowi odpowiedź na przemiany zachodzące w środowisku strategicznym. Pojawianie się asymetrycznych i transnarodowych zagrożeń spowodowało progresywne zacieranie się granicy między bezpieczeństwem wewnętrznym a zewnętrznym, wojskowym a niewojskowym. W obu tych dziedzinach brak ogólnounijnych zasad stoi na drodze otwartości rynków obrony i bezpieczeństwa państw członkowskich. Sytuacja ta wymaga natychmiastowej poprawy. Obowiązujące na terenie całej Unii Europejskiej zasady dotyczące bezpieczeństwa informacji, w tym wzajemne uznawanie krajowych poświadczeń bezpieczeństwa i zezwalanie na wymianę poufnych informacji przez instytucje/podmioty zamawiające i przedsiębiorstwa europejskie byłyby szczególnie korzystne. Jednocześnie państwa członkowskie powinny podjąć konkretne środki w celu poprawy bezpieczeństwa wzajemnych dostaw dążąc do stopniowego utworzenia systemu właściwych gwarancji.”¹⁷⁾

¹³⁾ 2004/18/WE art. 1 ust. 2. lit. a: „Zamówienia publiczne” oznaczają umowy o charakterze odpłatnym zawierane na piśmie pomiędzy jedną lub więcej instytucjami zamawiającymi a jednym lub więcej wykonawcami, których przedmiotem jest wykonanie robót budowlanych, dostawa produktów lub świadczenie usług w rozumieniu niniejszej dyrektywy.

2004/17/WE art. 1 ust. 2. lit. a: „Zamówienia na dostawy, roboty budowlane i usługi” oznaczają odpłatne umowy zawarte na piśmie pomiędzy jednym lub wieloma podmiotami zamawiającymi, wymienionymi w art. 2 ust. 2, oraz jednym lub wieloma przedsiębiorcami budowlanymi, dostawcami, lub usługodawcami.

¹⁴⁾ Za Prawo zamówień publicznych. Komentarz ..., s.56.

¹⁵⁾ Por art. 30 TWE.

¹⁶⁾ COM(2007) 764 z 5 grudnia 2007 r.

¹⁷⁾ preambuła dyrektywy 2009/.../WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na prace, dostawy i usługi *przez instytucje lub podmioty zamawiające* w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa.

Omówienie przyjętych rozwiązań i porównanie ich z obecnie obowiązującymi oraz ocena skutków wprowadzenia tych regulacji do polskiego systemu prawnego wymagają odrębnej analizy.

Zamówienia publiczne w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności a GPA

Dla uzupełnienia należy także wspomnieć o wyłączeniach stosowanych w ramach tzw. Porozumienia w sprawie Zamówień Rządowych (Government Procurement Agreement – GPA), których Polska, jako członek Wspólnoty, jest stroną. Zgodnie z art. XXIII Porozumienia każda ze stron może podejmować „działania lub nieujawniać informacji, które, zgodnie z opinią Strony, są konieczne dla ochrony podstawowych interesów bezpieczeństwa Strony w zakresie zakupu broni, amunicji lub materiałów wojskowych lub też w przypadku zamówień niezbędnych dla zabezpieczenia bezpieczeństwa narodowego i obrony narodowej” oraz porozumienie „nie będzie stanowić przeszkody do wprowadzania i egzekwowania przez Strony środków: koniecznych dla ochrony moralności publicznej, porządku lub bezpieczeństwa publicznego, ochrony życia i zdrowia ludzkiego, zwierząt i roślin lub własności intelektualnej; lub też odnoszących się do produktów lub usług dostarczanych przez osoby upośledzone, instytucje charytatywne lub będących lub będących wynikiem pracy więźniów”.

Reasumując, zaprezentowany powyżej zarys wybranych regulacji w obowiązujących w polskim systemie prawnym w odniesieniu do zamówień publicznych w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa wymaga gruntownej i wnikliwej analizy, która pozwoli w przyszłości stworzyć spójny i efektywny system wydatkowania środków publicznych w tak istotnych sferach jak obronność i bezpieczeństwo. Najlepszą metodą wydaje się komparacja różnych punktów widzenia i projektów rozwiązań oraz ich prezentacja na szerokim forum, tak by stworzyć punkt wyjścia, nie dla wielu szczegółowych rozwiązań, ale jednolitego, spójnego systemu. Wyrażam nadzieję, iż powyższe wystąpienie będzie jednym z głosów w dyskusji i stanie się wstępem do dalszych rozważań.